

MEDICINSKA
FAKULTETEN

Institutionen för hälsovetenskaper
Arbetsterapeutprogrammet

Arbetsterapeuters erfarenheter av att stödja elever med problematisk skolfrånvaro i grundskolan

-En intervjustudie

Författare: Joanna Wirén & Linnea Hansson

Handledare: Lina Magnusson

Kandidatuppsats, en intervjustudie med 10 deltagare, kvalitativ innehållsanalys med induktiv ansats.

Hösten 2023

Lunds universitet
Medicinska fakulteten
Programnämnden för rehabilitering
Box 157, 221 00 LUND

Arbetsterapeuters erfarenheter av att stödja elever med problematisk skolfrånvaro i grundskolan

- En intervjustudie

Författare: Joanna Wirén & Linnea Hansson

Handledare: Lina Magnusson

Examensarbete på kandidatnivå, En kvalitativ intervjustudie med 10 deltagare, induktiv ansats.

Hösten 2023

Abstrakt

Bakgrund: Problematisk skolfrånvaro har på senare år ökat och kommit att bli ett samhällsligt problem. Barns framtid och utveckling är till stor del präglad av att de klarar av skolan. Ett arbetsterapeutiskt perspektiv som innebär förståelse för hur miljön kan påverka aktivitetsutförandet kan bidra till att förbättra elevers delaktighet i skolan. **Syfte:** Syftet är att undersöka arbetsterapeuters erfarenheter av att stödja elever med problematisk skolfrånvaro. **Metod:** En kvalitativ intervjustudie där 10 arbetsterapeuter inkluderades, analyserades med kvalitativ innehållsanalys. **Resultat:** I analysen framkom sju kategorier; Kunskap om orsaker till problematisk skolfrånvaro, vikten av terapeutisk allians för att främja skolnärvaro, fånga elevens motivation genom att fokusera på små steg för att lyckas, basala rutiner behöver stärkas för succesiv återgång till skolan, anpassningar i skolmiljön kan främja ökad delaktighet, främja ett gemensamt synsätt för eleverna, preventiva insatser är viktiga för att tidigt motverka problematisk skolfrånvaro. **Slutsats:** En begränsning är att arbetsterapeuter i Sverige inte finns tillgängliga för alla elever. Arbetsterapeuter hade kunnat vara med och bidra vid preventivt arbete med problematisk skolfrånvaro och tillsammans med andra professioner skapa bättre förutsättningar för elever att vara delaktiga i skolans undervisning och aktiviteter.

Nyckelord:

Arbetsterapi, delaktighet, grundskola, miljö, problematisk skolfrånvaro.

Occupational therapists' experiences of supporting students with problematic school absence in primary school.

An Interview study

Author: Joanna Wirén & Linnea Hansson

Supervisor: Lina Magnusson

Bachelor thesis, Qualitative interview study with 10 participants, inductive analysis.

Fall 2023

Abstract

Background: Problematic school absenteeism has increased in recent years and has become a societal problem. Children's future and development is largely determined by their ability to complete school. An occupational therapy perspective that involves an understanding of how the environment can affect the performance of activities can contribute to improving students' participation in school. **Aim:** The aim is to investigate occupational therapists' experiences of supporting students with problematic school absence. **Method:** A qualitative interview study in which 10 occupational therapists were included was analyzed with qualitative content analysis. **Results:** In the analysis, seven categories emerged; Knowledge of causes of problematic school absenteeism, the importance of therapeutic alliance to promote school attendance, capturing the student's motivation by focusing on small steps to succeed, basic routines need to be strengthened for gradual return to school, adaptations in the school environment can promote increased participation, promote a common point of view for students, preventive measures are important to prevent problematic school absenteeism at an early stage. **Conclusion:** A limitation is that occupational therapists in Sweden are not available to all students. Occupational therapists could have been involved and contributed to preventive work with problematic school absences and, together with other professions, created better conditions for students to participate in the school's teaching and activities.

Keywords

Environment, occupational therapy, participation, problematic school absence, primary school.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Bakgrund	2
Introduktion till problematisk skolfrånvaro	2
Grundskola	2
Riskfaktorer för problematisk skolfrånvaro	3
Åtgärder vid problematisk skolfrånvaro	4
Arbetsterapeutiska interventioner inom skola	4
Syfte	6
Metod	6
Urval	7
Kontext	7
Procedur	7
Datainsamling	8
Dataanalys	8
Forskningsetiska avvägningar	9
Resultat	9
Anpassningar i skolmiljön för ökad delaktighet	10
Stärka rutiner för succesiv återgång till skolan	11
Kunskap om orsaker till problematisk skolfrånvaro	13
Vikten av terapeutisk allians för att främja skolnärvaro	14
Fånga motivation och fokusera på ökad självkänsla	15
Främja ett gemensamt synsätt för eleverna	16
Preventiva insatser för att motverka problematisk skolfrånvaro	17
Diskussion	18
Resultatdiskussion	18
Miljö & delaktighet	18
Vikten av struktur	20
Vikten av terapeutisk allians	21
Samverkan, utmaningar & preventivt arbete	21
Metoddiskussion	22
Slutsats och implikationer	24
Referenser	26
Bilaga 1(1) Intervjuguide	32

Bakgrund

Introduktion till problematisk skolfrånvaro

Konsekvenser vid problematisk skolfrånvaro kan vara allvarliga. Frånvaroproblematik kan vara en riskfaktor för arbetslöshet, ekonomiska svårigheter, missbruksproblematik och kriminalitet (Rocque et al., 2017; Ansari et al., 2020). Detta överensstämmer med konsekvenser som lyfts i rapporten Saknad! (SOU, 2016:94) om att barns utveckling och framtid till stor del präglas av att de klarar skolan. Problematisk skolfrånvaro ett allvarligt samhällsproblem, att gå ut grundskolan med ofullständiga betyg kan skapa hinder för både vidare studier och kommande arbetsliv (Kearney, 2008). I en svensk nationell kartläggning av skolfrånvaro framkom det att 4 % av eleverna i grundskola och förskoleklass haft en ogiltig frånvaro med minst 5% under höstterminen 2020. Vidare framkom det att 25% av eleverna i samma årskurser haft en total frånvaro på minst 15% under höstterminen 2020. Total frånvaro innefattar både giltig och ogiltig frånvaro. I rapporten nämns det även att siffrorna kan vara en underskattning av den verkliga frånvaron då all frånvaro ej registreras (Skolverket, 2021). Problematisk frånvaro definieras i undersökningen Saknad! (SOU 2016:94) som när eleven har sådan omfattande frånvaro att eleven riskerar att inte uppnå skolans kunskapsmål. I detta inkluderas både giltig och ogiltig frånvaro samt upprepad och sammanhängande frånvaro. Denna definition kommer användas genomgående i studien.

Grundskola

Enligt svensk lagstiftning är barn som är bosatta i Sverige, från förskoleklass upp till årskurs 9, skolpliktsskyldiga. Den allmänna skolplikten ger barn rätt till kostnadsfri, grundläggande utbildning i allmän skola (Skollagen 2010:800). Generaldirektör på Skolverket (2023a), skriver att elever i det svenska skolsystemet inte får samma möjligheter och studieresultatet skiljer sig mer för varje år. Många elever halkar efter i utvecklingen och var sjunde elev slutar grundskolan utan behörighet till gymnasiet. Kvaliteten på utbildningarna skiljer sig åt beroende på vilken skola eleven går på och vart eleverna bor. En garanti infördes 2019 för tidiga stödinsatser som skulle leda till att elever fick särskilt stöd tidigare i skolgången. Garantin har inte lett till en förbättring och Skolverkets uppföljningar visar att hälften av de elever som fick underkänt i matematik i årskurs 6 är fortsatt underkända i årskurs 9 (Skolverket, 2023a). Enligt Backlund et al. (2017) är utbildning en viktig grund för att undvika framtida sociala problem. Författarna har i denna studie valt att fokusera på

grundskolan och avser inte att undersöka hur arbetsterapeuter arbetar i anpassad skola.

Riskfaktorer för problematisk skolfrånvaro

Orsaker till att barn får problem med skolfrånvaro kan variera. Faktorer som kan öka risken för problematisk skolfrånvaro kan kategoriseras utifrån fyra orsaksfaktorer: Individuella, sociala, skolrelaterade och familjerelaterade faktorer (Daraganova et al., 2014; Kearney 2008). **Individuella faktorer** kan innefatta neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som exempelvis Attention Deficit Hyperactivity disorder (ADHD) och autismspektrumtillstånd (AST) (Häggqvist, 2000; Gren Landell et al., 2015). Barn med autismspektrumtillstånd löper större risk för att utveckla problematisk skolfrånvaro, då de ofta har sociala svårigheter, exempelvis med att skapa relationer med klasskompisar, lärare och annan personal. Exekutiva förmågor är ofta påverkade vilket innebär svårigheter med att påbörja uppgifter, problemlösa och strukturera och planera sitt skolarbete (Melin et al., 2022; Munkhaugen et al., 2019). Sensoriska svårigheter är vanligt hos barn med autismspektrumtillstånd och innefattar förmågan att bearbeta sensorisk information visuellt, taktilt, proprioceptivt, auditivt och vestibulärt, vilket kan skapa svårigheter för dessa barn i skolan då en problematiskt utformad miljö kan påverka elevens aktivitetsutförande (Totsika et al., 2020; Nowell et al., uå; Butera et al., 2020). Depression, ångesttillstånd och somatiska sjukdomar tillhör också de individuella faktorerna (Gren Landell et al., 2015). **Sociala faktorer** kan innefatta mobbning, bristande social kompetens och exkludering (Havik et al., 2015; Gren Landell et al., 2015) **Skolrelaterade faktorer:** Brister i schemaläggning så som håltimmar mitt under skoldagen kan vara en riskfaktor (Skolverket, 2021). Även fysiska aspekter så som dåligt utformade lokaler och utemiljö kan höra hit. En känsla av att som elev ej få tillräckligt med stöd från lärare, ej kunna påverka och en upplevelse av att inte känna sig respekterad har också rapporterats (Thapa et al., 2013; Virtanen et al., 2020; Havik et al., 2015). I en enkätundersökning utförd av Autism och Aspergerförbundet 2013 svarade 77% av föräldrar till barn med autismspektrumtillstånd att anledningen till barnens frånvaro grundar sig i bristande diagnoskunskap hos personalen (Olczak & Boric, 2013). **Familjerelaterade faktorer:** Exempelvis psykisk ohälsa hos föräldrar, lågt socialt stöd, bristande kompetens och otrygg hemmiljö (Kearney & González, 2022). Varje fall av problematisk frånvaro har olika utlösande faktorer, därför krävs det individanpassade interventioner när frånvaron blivit ett faktum (Davidsson, 2021).

Åtgärder vid problematisk skolfrånvaro

Vid åtgärder gällande problematisk skolfrånvaro i grundskolan ska elevhälsan kopplas in (Skolverket, 2023c). Elevhälsan omfattar insatser inom medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska områden. Elevhälsan ska arbeta förebyggande och hälsofrämjande. Den bör vara en del av skolans verksamhet och ha en tvärprofessionell samverkan mellan skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog eller speciallärare för att på bästa sätt kunna stödja elever (Skolverket, 2023c). Elevhälsan kan enligt Dahlin och Lagerkrans (2013) med fördel kompletteras med arbetsterapeutisk kompetens för att stödja elever med kognitiva funktionsnedsättningar. I Sverige har Hemmasittarprogrammet tagits fram, det är ett åtgärdsprogram för problematisk skolfrånvaro. Programmet är designat för att öka skolnärvaro, minska ångest/depression och andra psykiatriska symtom. Det är ett multimodalt och manualbaserat åtgärdsprogram som fokuserar på både individ, familj och skola. Åtgärder inom programmet kan vara social färdighetsträning, succesivt ökad återgång till skolan, problemlösande men även åtgärder riktade mot familjer. (Strömbeck et al., 2021). I detta åtgärdsprogram finns inga arbetsterapeuter anställda i dagsläget. Kearney (2008) lyfter vikten av preventiva insatser för att skapa ett nära samarbete mellan elev, familj och skola samt ett behov av att lärare behöver kunskap till att möta eleverna utifrån deras förmåga och engagemang. Enligt Davis et al. (2019) kan ett samarbete mellan familj, skola och kommun där fokus ligger på att skapa goda relationer och en inkluderande skolmiljö bidra till motivation för barnet som i sin tur kan främja närvaro. I arbetsterapeutens kompetens ingår kunskap om hur person, aktivitet och miljö samverkar för att bidra till ett optimalt görande för en individ. (O'Brien & Kielhofner, 2020) Trots denna kunskap är arbetsterapeuter ej en given profession att anställa inom skolan i Sverige. Lidström och Munkholm (2018) har publicerat en kunskapsöversikt av forskningsläget i Sverige gällande arbetsterapi inom skola och barn och unga med funktionsnedsättning, de har analyserat 38 vetenskapliga originalartiklar men ingen av dessa innefattar problematisk skolfrånvaro.

Arbetsterapeutiska interventioner inom skola

Mängden arbetsterapeuter i Sverige som arbetar i skola är så låg att det inte finns någon statistik på hur många som arbetar inom området. Barn och ungdomshabiliteringen (BUH) och Barn och ungdomspsykiatri (BUP) är de instanser som i Sverige erbjuder arbetsterapeutiska insatser riktade mot skola där BUH arbetar mot barn och ungdomar med funktionsnedsättningar och BUP fokuserar på barn och ungdomar med psykisk ohälsa

(Habilitering, uå; bup, 2023). Utifrån den teoretiska modellen Model Of Human Occupation (MOHO) ser arbetsterapeuter människan utifrån de fyra komponenterna viljekraft, vanebildning, utförandekapacitet och miljö. Dessa fyra samverkar och i kombination med varandra har de en ständig inverkan på människans görande (Takashi et al., 2020). Viljekraft syftar till barnets känslor och tankar om den egna förmågan och vad som är meningsfullt för just denne. Vanebildning handlar om barnets vardagliga rutiner, mönster, aktiviteter och genom detta antar barnet sina olika roller. Utförandekapacitet beskriver barnets egna förmågor och den subjektiva uppfattningen av dessa. Delaktighet är ett centralt begrepp inom arbetsterapi och att delta i sociala sammanhang kan vara en bidragande faktor för upplevd hälsa (Takashi et al., 2020). I arbetsterapeutens arbete med barn kan MOHO ligga som grund för att förstå hur barnet upplever sin aktivitetsidentitet och kompetens och hur dessa faktorer påverkas av barnets viljekraft, vanebildning och utförandekapacitet, arbetsterapeuten uppmärksammar även hur miljön påverkar barnets upplevelse (Cahill et al., 2020). Arbetsterapeuten kan i sitt arbete med skolelever använda sig av standardiserade bedömningsinstrument med MOHO som teoretisk grund, som exempelvis Bedömning av anpassningar i skolmiljön (BAS) som bedömer i vilken grad förutsättningar i skolan överensstämmer med elevens förmågor (Hemmingsson et al., 2020). Barns mening om aktiviteter – självskattning av kompetens och betydelse (COSA-S) är ett bedömningsinstrument som används för att förstå barnets egen uppfattning om sin kompetens i olika aktiviteter och hur betydelsefulla dessa är för barnet (Kramer et al., 2016; O'Brien et al., 2010). Bedömningsinstrumenten används för att utreda vilken typ av intervention som är relevant utifrån barnet. Enligt Swinth (2019) fokuserar arbetsterapeutiska interventioner i skolan i USA på elevers aktivitetsutförande i skolmiljön, samt på interventioner på grupp och organisationsnivå. Att utföra anpassningar av skolmiljö, skolaktiviteter och förskrivning av kompensatoriska hjälpmedel kan öka elevers delaktighet i skolan (Bolic et al., 2013; Hemmingsson, 2016). Flera studier visar att ett nära samarbete mellan lärare och arbetsterapeut är en viktig grund för ett framgångsrikt arbete mot att öka elevers delaktighet i skolan (Meuser et al., 2022; Benson et al., 2016; Kramer-Roy et al., 2020; Suc et al., 2017). Partner for change (P4C) är en strukturerad arbetsmodell som bygger på att skapa ett nära samarbete mellan lärare och arbetsterapeuter. Modellen syftar på att förbättra miljön i klassrummen och på så sätt öka barns delaktighet. Den togs fram för att öka kunskapen om barn med DCD och deras behov i skolan men används nu ur ett bredare perspektiv (Missiuna et al., 2012; Wenonah et al., 2012). Meuser et al. (2022) har i en studie undersökt om P4C går att implementera i svensk och nederländsk skola. I resultatet framkom det att lärarna var

positivt inställda till att samarbeta med en arbetsterapeut, lärarna uttryckte att arbetsterapeuten utgår ifrån den enskilda elevens perspektiv. Lärarna framhäver också att arbetsterapeutens kunskap bidrog till en förståelse för vikten av hur instruktioner ges samt hur den fysiska miljön i klassrummet kan påverka elevens görande. Interventioner inom skola kan utföras på generell, grupp och individuell nivå. På generell nivå kan arbetsterapeuten anpassa lärmiljön utefter elevernas förmåga. På gruppnivå kan arbetsterapeutiska interventioner beröra ergonomi och motorisk färdighetsträning. Individuella interventioner kan vara att förskriva kognitiva hjälpmedel, arbeta med struktur, sensoriska strategier eller skapa plats för återhämtning (Hafström & Lidström, 2022)

I USA är en stor andel arbetsterapeuter anställda inom skola och enligt Bolton och Plattner (2019) är skolan den andra största arbetsgivaren för arbetsterapeuter i landet. I Canada har arbetsterapeuter utfört skolbaserade interventioner sedan 1984 och ger insatser till uppskattningsvis 35 000 elever varje år (Kennedy et al., 2020). Enligt Marczuk et al. (2014) arbetar arbetsterapeuter anställda inom skola i USA främst mot elever med en fastställd medicinsk diagnos. I artikeln belyser de problematiken med att många barn utan fastställd diagnos blir utan arbetsterapeutiska insatser. De nämner att arbetsterapeuter anställda inom skola bör ta en större roll gällande elever som riskerar problematisk skolfrånvaro, detta genom att även lägga resurser på elever som uppvisar riskbeteenden för problematisk skolfrånvaro. I Texas i USA ingår arbetsterapeuter i ett stödsystem inom skola där de jobbar mot alla elever, oavsett diagnos eller ej. Här kan arbetsterapeuter fånga upp elever som riskerar att hamna i en problematisk skolfrånvaro. (Hintz et al., 2022). Författarna har ej kunnat hitta någon forskning på hur arbetsterapeuter i Sverige arbetar med barn med problematisk skolfrånvaro.

Syfte

Syftet är att undersöka arbetsterapeuters erfarenheter av att stödja elever med problematisk skolfrånvaro i grundskolan.

Metod

Detta är en kvalitativ tvärsnittsstudie. Denna studie har en induktiv ansats som enligt Lundman och Graneheim (2017) används för att förstå och tolka människors subjektiva upplevelser och erfarenheter.

Urval

För att rekrytera intervjudeltagare användes ett strategiskt urval med variation på verksamheter, vilket enligt (Olsson & Sörensen, 2021) ger möjlighet att välja ut deltagare utefter de valda inklusionskriterierna. Deltagare från olika delar av landet inkluderades i studien vilket enligt Lundman och Graneheim (2017) ger en bred variation av erfarenheter och upplevelser utifrån urvalet vid kvalitativ metod. Inklusionskriterierna var yrkesverksamma, legitimerade arbetsterapeuter med minst 6 månaders arbetserfarenhet samt med viss eller stor erfarenhet av att arbeta med elever med problematisk skolfrånvaro inom grundskolan. Under urvalsprocessen valde författarna att ändra inklusionskriterierna till minst 4 månaders arbetserfarenhet för att inte missa viktig kunskap som en utav de tilltänkta deltagarna besatt. Deltagarna var anställda inom BUH, BUP, elevhälsa och i ett projekt inom kommunen i Sverige. 10 deltagare inkluderades i studien. Deltagarna i studien kom från fyra olika regioner i Sverige. Genomsnitt på antal år i yrket var 18,1 år med en variation på 1 år till 32 år. Genomsnitt på antal år de arbetat med elever med problematisk skolfrånvaro är 9,7 år med en variation på 4 månader till 20 år.

Kontext

Fyra av deltagarna var anställda på BUH, tre var anställda på BUP, två var anställda inom elevhälsan och en var anställd inom ett projekt genom kommun. De som var anställda inom BUP och BUH arbetade främst med barn och ungdomar med NPF-diagnoser vid insatser för problematisk skolfrånvaro. Resterande tre deltagare arbetade inte diagnosspecifikt utan fokus låg på den enskilde elevens problematik oavsett diagnos eller ej. Deltagarna anställda på BUH och deltagare anställd inom kommunens projekt hade goda möjligheter till både hem och skolbesök medan anställda på BUP var mer begränsade och endast gjorde hem/skolbesök i särskilda fall. Deltagarna anställda inom elevhälsan arbetade främst i skolan men det framkom även att vid långvarig problematisk skolfrånvaro kunde hembesök vara aktuellt.

Procedur

Deltagare rekryterades genom att mejla ut förfrågan till verksamhetschefer inom skola, BUP och BUH. Efter godkänd förfrågan vidarebefordrade verksamhetscheferna de anställdas kontaktuppgifter till författarna. På grund av låg respons via mejl valde författarna att söka ytterligare deltagare via sociala medier. Informationsbrev skickades ut till valda deltagare med vidare information om studiens syfte, genomförande, om deras frivillighet att delta samt hur intervjuerna kommer att hanteras med anonymitet och konfidentialitet enligt Patel och

Davidson (2019). Då alla intervjuer genomfördes via Zoom fick deltagarna läsa samtyckesblanketten före intervjun och sedan ge muntligt godkännande innan intervjun påbörjades. Genom att samtycket gav deltagarna även tillåtelse till att intervjuerna spelades in och sparades som en ljudfil (Patel & Davidson, 2019)

Datainsamling

Data samlades in via semistrukturerade individuella intervjuer vilket innebar att alla deltagare fick samma frågor, men med möjlighet att ställa följdfrågor så att de med egna ord kunde beskriva sina erfarenheter och upplevelser. Författarna utformade en intervjuguide som enligt Kvale och Brinkmann (2009) ska beskriva det ämne som studeras och användas för att det insamlade materialet ska få en hanterbar utformning. Intervjuguiden bestod av 17 frågor som alla syftade till att vara öppna, tydliga och ej värderande (Se bilaga 1). Följdfrågor användes för att kunna hålla en naturlig och öppen dialog samt för att säkerställa att studiens syfte var i fokus. Intervjuguiden innehöll kategorierna arbetslivserfarenhet, arbetssätt, problematisk skolfrånvaro, skolmiljö samt motivation. Intervjuguiden granskades av författarnas handledare och justerades för att kunna ge innehållsrika intervjutillfällen som svarade på studiens syfte. Alla intervjuer spelades in efter muntligt godkännande. Tanken var att båda författarna skulle delta vid alla intervjutillfällen, men vid två intervjuer fick författarna dela upp intervjuerna och göra varsin. Då valde författarna att gemensamt transkribera innehållet för att inte missa viktig information. Under de gemensamma intervjuerna hade en författare huvudansvar för att leda intervjun och den andra ansvarade för ljudinspelning och stödanteckningar. Genomförandet av pilotintervjuer kan enligt Patel och Davidsson (2019) öka tillförlitligheten i studien. En pilotintervju genomfördes därför med en av deltagarna för att säkerställa hur väl intervjuguiden var anpassad för att besvara studiens syfte samt användbarhet. Denna intervju gav innehållsrika data och intervjuguiden fyllde sitt syfte vilket ledde till att intervjun togs med i studien. På grund av långt avstånd samt tidsbrist hos deltagarna hölls alla intervjuer via Zoom. Enligt Gill et al. (2008) varar en genomsnittlig kvalitativ forskningsintervju mellan 20–60 minuter. Intervjuerna som hölls varade mellan 50–70 minuter. I tidsaspekten fanns även utrymme för presentation samt introduktion av ämnet.

Dataanalys

Författarna transkriberade och analyserade materialet med stöd av kvalitativ, manifest innehållsanalys. Analysen gjordes i flera steg utifrån Graneheim och Lundman (2004). Texten delades, efter genomläsning av båda författarna, in i meningsbärande enheter som hörde ihop

genom innehåll och sammanhang. Vidare kondenserades dessa enheter till att endast innehålla information som var relevant utifrån studiens syfte. De meningsbärande enheterna delades in utifrån beskrivande koder med en låg nivå av abstraktion och tolkning. Koderna delades in i kategorier, utifrån skillnader och likheter, vilka sedan tolkades för en ökad förståelse utifrån studiens frågeställning (Graneheim & Lundman, 2004).

Forskningsetiska avvägningar

I enlighet med Patel och Davidsson (2019) togs de etiska reglerna i beaktning gällande informationskrav, samtyckeskrav och nyttjandekrav. I informationsbrevet erhöles information om hur hantering av insamlade data sker, samtycke om att delta, att ljudet spelas in samt att deltagaren när som helst har möjlighet att avbryta, utan given anledning. Insamlade data kommer endast användas till forskningen gällande arbetsterapeutiska interventioner vid problematisk skolfrånvaro. All information och personuppgifter hanterades konfidentiellt och i säkert förvar för att undvika att information sprids till obehöriga i enlighet med Kristensson (2014). Författarna har övervägt etiska aspekter gällande intervjudeltagarna och eventuella personliga konsekvenser så som upplevelsen av stress och/eller förändringar i självuppfattning enligt Kvale och Brinkmann (2009). Efter noggrann övervägning kom författarna till slutsatsen att studien innebär ingen eller en låg risk för intervjudeltagarna och att studien kunde genomföras. Sammanfattningsvis ser författarna fler fördelar än risker med studien då de deltagande arbetsterapeuternas berättelser bidrar till en ökad kunskap om deras arbete med elever med problematisk skolfrånvaro.

Resultat

Alla deltagare var eniga i att relation och förtroendeskapande med elever med problematisk skolfrånvaro är en viktig grund. Att arbeta i små steg och ge insatser med en rimlig kravnivå utifrån barnets förutsättningar var också något som alla deltagare lyfte. Deltagarna beskrev att miljön har en stor inverkan på barns aktivitet och att en problematisk skolmiljö kan vara en orsaksfaktor till problematisk skolfrånvaro. Samverkan med föräldrar och nätverket runt barnet lyftes som en viktig aspekt för en lyckad insats enligt samtliga deltagare. Gemensamt för deltagarna är att de utformade insatser utifrån den enskilde elevens behov.

Tabell 1

Översikt av resultatets sju kategorier

Anpassningar i skolmiljön för ökad delaktighet	Stärka rutiner för succesiv återgång till skolan	Kunskap om orsaker till problematisk skolfrånvaro	Vikten av terapeutisk allians för att främja skolnärvaro	Fånga motivation och fokusera på ökad självkänsla	Främja ett gemensamt synsätt för eleverna	Preventiva insatser är viktiga för att tidigt motverka problematisk skolfrånvaro
--	--	---	--	---	---	--

Anpassningar i skolmiljön för ökad delaktighet

Deltagarna beskrev att de arbetsterapeutiska glasögonen ger en annan bild av miljön och som arbetsterapeut kan man ge råd till lärare kring anpassningar av schema, ljud/ljus och att skapa en lugnare miljö. De nämnde att arbetsterapeuten besitter kunskap om hur en aktivitet kan underlättas motoriskt, sensoriskt eller utifrån kognitiv förmåga. Det är viktigt att anpassa omgivningen och inte lägga allt ansvar på att barnet ska förändra sig. Alla inlärningssätt passar inte alla och det är viktigt att anpassa efter individen. Deltagarna lyfte olika kartläggningmaterial som de upplevde effektiva, till exempel BAS (Bedömning av Anpassningar i Skolmiljö) och SPM (Sensory Processing Measure) då de ger en bred bild av problematiken och vad som fungerar och inte i skolmiljön.

“Min roll är att tillgängliggöra lärmiljön, att få vardagen att fungera för eleverna. När jag tänker så tänker jag ju inte bara skoldag till exempel, jag tänker ju kanske vad hände efter skoldagen? Vad händer före skoldagen? Skoldagen är ju inte bara lektioner, utan det är ju raster och det är lunch och hela de bitarna” (Deltagare 8)

Deltagarna lyfte att anpassningar som fasta platser och avskärmning kan vara positivt. *”Man kan tänka att om man har en överkänslighet så är det ju svårt att sitta mitt i en grupp av barn.” (Deltagare 6)*. Ett bättre sittande, regelbundna pauser och grovmotorisk aktivitet innan en koncentrationskrävande uppgift kan vara gynnsamt för att eleverna ska kunna sitta ner och koncentrera sig under en längre tid. Vikten av balans mellan uppgift och paus framfördes av flera av deltagarna och att rasterna på skolorna behöver ses över då många barn inte får återhämtning under rasten. Deltagarna nämnde att det är fördelaktigt för alla elever att individanpassa med exempelvis hörselkåpor, schema, miljö och att erbjuda checklistor i skoluppgifter. Att anpassa miljön i omklädningsrummen kan bidra till ökad delaktighet då den ofta är socialt och sensoriskt påfrestande. *“Många har svårt att veta hur man ska ta kontakt med någon annan, det är ju också träning i sig. Träning i de här sociala färdigheterna, skulle*

man ha.” (Deltagare 7).

Deltagarna upplevde att ungdomar inte vill sticka ut och att alternativ kommunikation och anpassning av omgivningen kan möjliggöra delaktighet. De kan stötta barnet i att reglera sin aktivitetsnivå utifrån fysiska anpassningar och informera skolor om vikten av ett mindre sammanhang med en resurs för elever som är i behov av det, oavsett om diagnos förekommer eller ej. Flera av deltagarna berättade att de utifrån barn med autismspektrumtillstånd främst kan behöva informera skolpersonal om behovet av mindre grupper då det i skolan generellt är en svår social miljö för de barnen. Vid stora sensoriska processsvårigheter är det viktigt att utgå från vad som är problematiskt för att kunna förenkla för eleven för att de ska nå upp till kunskapsmålen. Arbetssätt gällande anpassning av skolmiljö skiljer sig åt beroende på vilken verksamhet deltagarna arbetar i. Deltagarna som inte är anställda inom skola har inte befogenhet att göra anpassningar direkt i skolmiljön utan kan ge råd och rekommendationer utifrån den enskilde individen. Arbetsterapeuter som är anställda inom skola har större möjlighet att påverka skolmiljön ur ett individ samt ett grupperspektiv. *“Det kan vara jobbigt att vara i ett klassrum för en person med en autismdiagnos, så man måste ha det lilla även om man rent kunskapsmässigt klarar av det, men inte i den miljön” (Deltagare 1)*

Stärka rutiner för succesiv återgång till skolan

Deltagarna lyfte att arbetsterapeuter har ett helhetsperspektiv på hela dygnet. De nämnde att man vid långvarig skolfrånvaro behöver fokusera på ökad aktivering och förbättrat psykiskt mående samt att rutiner hemma behöver stärkas för att successivt kunna återgå till skolan. Att förändra rutiner är tidskrävande och man behöver ha med barnet för att det på sikt ska ge resultat. Det är fördelaktigt att använda förstärkande faktorer, exempelvis en aktivitet som motiverar barnen vid inläring av en ny struktur för att det ska ge effekt och implementeras i vardagen. Arbetsterapeuten kan skicka med små rutinskapande läxor barnet som familjen ska införa tills nästa tillfälle. Basala dagsrutiner behöver fastställas och psykoedukation, som innebär utbildning om personens egna svårigheter och diagnoser, kan tillämpas för att hjälpa barnet förstå varför skolan är viktig och att ansvaret ligger på vuxna att förklara varför. Det är av stor vikt att ha någon meningsfull aktivitet under dagen trots att man är hemma. Deltagarna har erfarenhet av att datorspelning kan vara problematiskt då ungdomarna väljer det framför skolan eftersom det är hanterbart och kravlöst. Många föräldrar har också svårt att begränsa ungdomarnas spelning. Den digitala världen sätter ej krav på sociala färdigheter vilket kan bidra till spelberoende och rubbad dygnsrytm.

“Och, som en data, som är en spelvärld, där möter jag ju jämlika och det sätts inte krav på sociala färdigheter heller för där kan jag vara digital på mina villkor. Jag kan släcka ner, de behöver inte se mitt ansikte och jag kan ju ha ett fejknamn, det finns liksom ett alternativ som lockar mer.” (deltagare 1.)

Deltagarna berättade att många barn med autismspektrumtillstånd har en förändrad melatoninnivå i kroppen, att de trivs bäst på natten och därför prioriterar bort sömnen. Arbetsterapeuter arbetar med basala rutiner som sömn, mat och struktur, om de inte fungerar finns risk för problematisk dygnsrytm. Arbetsterapeuter kan stötta i att hitta en aktivitetsbalans och förstå problematiken kring vardagliga rutiner och arbeta med tidsuppfattning. Vidare lyfte deltagarna även att det är viktigt att inkludera och stötta föräldrar i att införa nya rutiner och vanor. Barn är i behov av tydliga ramar och gränser både hemma och i skolan. Visuellt stöd kan vara bra för alla åldrar, tydlighet och struktur gynnar alla. Vid långvarig problematisk skolfrånvaro är det inte aktuellt att fokusera på självständighet utan försöka underlätta vardagen så mycket det går.

“Det är svårt att ha ett strukturerat arbetssätt som fungerar för alla, men det vi utgår ifrån är att se över dygnsrytmen. Hur kan vi möjliggöra att ungdomar kommer iväg till skolan genom att skapa bättre rutiner, bättre sömn, bättre mat, bättre morgonrutiner, bättre kvällsrutiner så att vi brukar utgå från det.” (Deltagare 3)

Deltagarna som arbetar i verksamheter utanför skolan lyfte att de kan kartlägga vad som ger och tar energi och att små förändringar kan vara avgörande för återgång till skolan. De kan ge rekommendationer till skolan om energiinventering utifrån elevens schema. I dialog med skola kan det förberedas med hemskickat schema för nästkommande dag samt kommunikation kring dagsform för att kunna anpassa efter eleven men även tydliggöra när skolan börjar, vad som ska hända där och när barnet får gå hem. Deltagarna som arbetar inom skola lyfte att det kan vara fördelaktigt att ha obligatoriska moment i att planera, organisera rutin, använda kalender och påminnelser redan i lågstadiet då det är ett område som de uppmärksammat som svårt för majoriteten av eleverna.

Deltagarna beskrev att kognitiva hjälpmedel som timstock, time-timer, alarm och handikalender kan öka tydlighet i vardagen, men att vid långvarig problematisk skolfrånvaro behöver det kognitiva stödet förenklas då man behöver ta en dag i taget. Det framkom även att vid högre intellektuell förmåga kan ett kognitivt stöd vara fördelaktigt.

”Att man tränar sig i att hålla koll, det tror jag hade varit superbra att lära sig tid genom olika strategier och att det är lika för alla, att det inte handlar om att någon inte kan utan att alla ska lära sig det. Folk är generellt sjukt dåliga på det.” (Deltagare 2)

Kunskap om orsaker till problematisk skolfrånvaro

Deltagarna beskrev att många barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) får en problematisk skolfrånvaro då exempelvis barn med autismspektrumtillstånd har en större sårbarhet för ångest vilket kan vara en grund till problematisk skolfrånvaro. För barn med autismspektrumtillstånd automatiseras saker inte som det gör när man är ej har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och man kan behöva kognitivt stöd. Deltagarna lyfte att flickor är en specifikt utsatt grupp då de ofta kämpar i det tysta och maskerar sina svårigheter för att passa in, detta kan leda till utbrändhet och psykisk ohälsa i tonåren. Det är en utsatt grupp som lätt kan glömmas bort då de lär sig att imitera andras sociala beteende och diagnostiseras därför senare än vad pojkar gör, pojkar har oftare ett utåtagerande beteende och upptäcks därför tidigare. Barn med autismspektrumtillstånd har svårigheter med sammanhangsförståelse, exekutiva funktioner, mentalisering, bearbetning av sinnesintryck, och motorik, för höga krav utifrån dessa svårigheter beskrivs som en grundorsak till problematisk skolfrånvaro. ”*De har sensoriska svårigheter, problem med sinnesintryck. Dessa sinnesintryck blir jobbiga för dem och glaset med stressfaktorer rinner över och får dem att tappa kontrollen.*” (Deltagare 4). Ett problem kopplat till detta kan vara att lärarna inte alltid är införstådda i att barn med autismspektrumtillstånd har svårigheter kring problemlösning. Enligt deltagarna kan okunskapen kring detta tillstånd leda till att bra anpassningar tas bort i tron om att barnen lärt sig en ny förmåga. Ett annat problem som deltagarna beskrev är att miljön i klassrummen, matsal och på idrotten kan vara svår för barn med autismspektrumtillstånd. Att gå till olika klassrum, veta vad man ska ha med sig och personalskifte kan vara problematiskt. Många barn med autismspektrumtillstånd kan utifrån miljö och sensoriska svårigheter ha svårt för att äta/befinna sig i matsalen. Idrott nämns som ofta problematiskt utifrån det sociala sammanhanget och de jobbiga känslorna i kroppen vid ansträngning. Klassrummen beskrivs av deltagarna som en utmaning då det ofta är stora klasser och grupper och att barn med autismspektrumtillstånd är starkt visuella i sin sensoriska integration. Datorspel kan då vara mer stimulerande, belönande och lätthanterliga. Kommunikationen kan vara mer avskalad och för barn med problematisk skolfrånvaro finns vännerna online alltid tillgängliga. Förväntningar på att kunna skifta i socialt samspel online

och i verkligheten kan skapa stress, ångest och utanförskap. Deltagarna nämnde att autismspektrumtillstånd har hög ärftlighet men att många föräldrar med samma problematik klarade sig bättre i skolan förr, att skolan idag ej är anpassad utifrån dessa elever. Det var enligt deltagarna svårt att fånga grundorsaker till problematisk skolfrånvaro och det beskrivs att det inte bara är elever med en diagnos som har svårt med exekutiva funktioner som ställer krav på att exempelvis kunna planera sitt arbete och ta till sig lärarnas instruktioner. *“Det är ju många som har det svårt i dagens skola, skolans box, den är väl inte sådär jättestor utan det är ganska smalt och man ska passa in där.” (Deltagare 8)*

Deltagarna berättade att odiagnostiserade barn kan falla mellan stolarna då de blir utan arbetsterapeutiskt stöd och anpassningar. Deltagarna var överens om vikten av att arbeta behovsinriktat, ej diagnosinriktat, det är en tuff vardag även för elever utan diagnos. Odiagnostiserade elever är en grupp som ofta riskerar problematisk skolfrånvaro, skolmiljön är i grunden stressig och barn med eller utan NPF byggs in i detta stresssystem tidigt, det är en påfrestande, tröttande miljö utifrån mängden människor, intryck och kraven. Det är mycket som är svårt att anpassa bort och det är enligt deltagarna ett mångfacetterat problem som skolan har svårt att möta upp. *”Man kan inte bara ha en bild för att man tror att man har rätt. Det finns ingen profit utan man behöver se olika aspekter och se hela barnet i alla miljöer för att förstå. (Deltagare 2).* Utbildningens utformning ställer enligt deltagarna för höga krav på exekutiva förmågor och det ligger ett stort ansvar på barnen att kunna anpassa sig. Utifrån det sociala perspektivet är rasterna mycket påfrestande eftersom det kräver hög social kompetens. Skolan kan inte möta kravkänsliga och intressestyrda elever och problematiken eskalerar ofta vid stadiemyten.

Vikten av terapeutisk allians för att främja skolnärvaro

Utifrån deltagarnas upplevelser av långvarig problematisk skolfrånvaro är det av stor vikt att skapa en allians och trygghet. Deltagarna som arbetar på BUP och BUH beskrev att tidigt börja samtala om skola kan trigga ångest hos barnet eller ungdomen vilket kan försvåra insatsen.

“Så där får man börja med att bygga upp ett förtroende, att överhuvudtaget närma oss kan vi prata? Vi kan inte börja prata skola, det finns inte en tanke på att börja prata skola med en sån kille. Jag började att prata om vad han tyckte om, vad han gillade att göra förutom att

spela. Så finns det någonting annat, då kommer ju det här med hockeyn upp. Så då fick han ju berätta massa om hockey för mig.” (Deltagare 1)

Samtliga av deltagarna framhävde vikten av att skapa förtroende och med en konkret ingång kan relationsskapande främjas. Deltagarna verksamma utanför skola lyfte att det vid långvarig problematisk skolfrånvaro krävs små steg och att hembesök kan vara nödvändigt för att bygga en relation och skapa förtroende. Att låta barnet vara delaktigt i beslut och börja med att förändra de små sakerna i vardagen och tydliggöra för barnen att de får tid på sig att lyckas men även påminna föräldrarna om att det får ta sin tid. Arbetsterapeuterna nämnde vikten av att lyssna in eleverna och deras nätverk och att man som arbetsterapeut inte är där för att granska barnet utan för att ge en trygg punkt, inte tillrättavisa utan visa på samarbetsvilja och ha en öppen dialog. *“Precis och inte tillrättavisa för mycket utan mer prata om hur man kan göra då, kan vi hjälpas åt med det här? Så det inte är så mycket pekpinnar, där är många nog tänker jag” (Deltagare 5).* Med en terapeutisk allians som grund kan barnet våga utmana sig själv och sin ångest. Deltagarna vars arbetsplats är utanför skolan lyfte att man vid långvarig problematisk skolfrånvaro behöver jobba med att bygga elevens förtroende för skolan och via en terapeutisk allians vara en mellanhand i kontakt med andra instanser samt vara elevens röst gentemot skolan. Ömsesidigt förtroende och allians mellan arbetsterapeut, personal och elev kan främja skolnärvaro. *“Försöka skapa en terapeutisk allians som då kunde brygga över och vara som stöd till andra instanser som kan ta vid” (Deltagare 10).*

Fånga motivation och fokusera på ökad självkänsla

Deltagarna poängterade att man vid långvarig problematisk skolfrånvaro måste arbeta i små steg och låta barnen lyckas innan nästa krav byggs på. Ett misslyckande kan vara så stort för dem, det kan bryta ner mående, självförtroende, minska förmågan att ta sig igenom skolan och skapa ett undvikande beteende. Små förändringar över tid kan ge goda resultat i form av ökad självkänsla och kunskap om ens egna behov. Det är viktigt att barnet förstår sin funktionsnedsättning för att ha kunskap om sina styrkor och svagheter. *Jag tänker att man behöver se de här barnens styrkor på ett annat sätt än man gör, man zoonar in på deras svagheter och det är såklart också viktigt men absolut lyfta deras styrkor och vad de är intresserade av?” (Deltagare 5).* Deltagarna hävdade att motivation krävs för förändring men att den kan vara svår att hitta. Visuella skalor kan vara bra för motivation och kan bidra till egen vilja och drivkraft hos barnet. Det är viktigt att fokusera på deras intressen och hitta deras varför. Vid avsaknad av motivation hos eleven jobbar arbetsterapeuten mot föräldern för

att hitta en balans i att kravanpassa och uppmuntra återgång till skolan. För att gynna relationsskapandet kan besöken behöva utgå från en trygg plats för barnet som är annan än skolmiljön. Det var enligt en deltagare anställd inom BUP viktigt att vid problematisk skolfrånvaro lägga fokus på välmående och inte prestation.

“Men däremot så tycker jag det är också viktigt det här då att motivera barnet till att komma till skolan, men att jobba på lustfylldhet även i ämnena. Jag tycker det är viktigt att inte säga att du bara ska komma dit för att vara där? Hur oförutsägbart är det? Så att alltid ha någon typ av syfte med att komma dit, det tycker jag är viktigt, att man lockar med någon typ av lustfylldhet” (Deltagare 9)

Deltagarna berättade att det inte är barnets vilja som är ett problem vid frånvaro utan att det är förmågan, att barnet vill, men har inte rätt förutsättningar. Alla vill ha en tillhörighet och ett sammanhang, att känna sig saknad kan vara viktigt för att barn med problematisk skolfrånvaro ska vilja komma tillbaka till skolan. Det är även viktigt att normalisera att man inte alltid kan lyckas, att fortsätta uppmuntra, motivera och ha med barnet i processen men samtidigt inte lägga över ett onödigt ansvar för barnet.

“Inte lägga ansvar på barnet att förändra sig, utan oftast så handlar det om omgivningen som behöver göra på ett annat sätt, föräldrar och skola till exempel. Så att lyfta det misslyckandet ifrån barnets ansvar i det. Bemöta det på det sättet” (Deltagare 9)

Främja ett gemensamt synsätt för eleverna

Deltagarna lyfte vikten av samverkan med syfte att diskutera anpassningar och stöd för individ och familj med skola, socialtjänst och LSS. Samverkan kan hållas via nätverksmöten och/eller vid gemensamma insatser där de olika professionerna kompletterar varandra. Det framkom under intervjuerna att ett gemensamt synsätt och kompetensutveckling är nödvändigt för ett likvärdigt arbetssätt oavsett vilken verksamhet arbetsterapeuten verkar inom. Arbetsterapeut verksam inom BUH och BUP kan handleda skolan utifrån det enskilda barnet och dess diagnos och deltagarnas upplevelse var att skolan är mottaglig för hjälp av arbetsterapeut när syftet är tydligt men också att skolans inställning ibland kan försvåra samarbetet. *“Jag tycker det är så viktigt att jobba i både hemmet och i skolan, att man lär alla och jobbar efter samma. Så att man får samma gemensamma synsätt, att man liksom lyser lampan från samma riktning” (Deltagare 2).* Deltagarna beskrev att det är en stor

ansträngning för eleverna att hålla ihop i skolan och att många elever är utmattade när de kommer hem. De uttryckte även att skolan ser en bild av ungdomarna och hemmet en annan. Arbetsterapeuter verkar som en brygga mellan hem och skola för elever med problematisk skolfrånvaro och när barnen ej går att nå får arbetsterapeuten jobba genom föräldrarna. Flera av deltagarna nämnde att när föräldrarna har egna svårigheter behöver de ges utbildning och information för att kunna stötta sina barn. *“Det fungerar i skolan, säger skolpersonalen. Och sen kan föräldrarna beskriva att det räcker att de går ut genom skolgrinden så kraschar de ihop eller de orkar liksom inte mer.”* (Deltagare 7)

Preventiva insatser för att motverka problematisk skolfrånvaro

Deltagarna uttryckte att en ny skolreform behövs för att minska problematisk skolfrånvaro och fokus i skolan måste vara undervisning och en trygg miljö för eleverna. Deltagarna berättade att tidiga varningssignaler ignoreras och att insatser sätts in för sent och de sa att insatser bör sättas in redan i lågstadiet. *”De här varningssignalerna har ju ofta funnits ganska länge och jag har ju kollegor som är specialpedagoger i förskolan som säger att ja, men de där såg ju vi redan i förskolan att det skulle bli frånvaro där”* (Deltagare 8). Utifrån deltagarnas erfarenhet kan det vara fördelaktigt att göra lärandet mer praktiskt och gå utanför ramarna gällande lärande i skolmiljön för att upprätthålla förmågor samt att alla barn inkluderas i obligatoriska moment gällande planering och struktur. Det är relevant att barn från start lär sig skapa balans i vardagen för att motverka stressreaktioner, samt att skolämnena och aktiviteter görs meningsfulla utifrån barnets intresse. Deltagarna lyfte att det behövs kunskap och förståelse för hur ansträngande en skoldag kan vara för alla barn och att ett bättre stöd i övergången mellan mellanstadiet och högstadiet behövs. *”Det är ju liksom inbyggd stress och det gäller verkligen inte bara barn med NPF utan alla barn byggs in i ett stressystem tidigt. Så det är verkligen grundläggande problematiskt tycker jag.”* (Deltagare 3)

Gemensamt nämnt från deltagarna var att läroplanen behöver ses över för alla elever men också för att skapa förutsättningar för att barn med NPF-diagnoser ska kunna utnyttja sin fulla kapacitet. De nämner även att det behövs en tydlig plan för elever med autismspektrumtillstånd och att arbeta preventivt för att minska risken för ett undvikande beteende. Deltagarna upplevde att det är en styrka i att jobba med alla barn oavsett diagnos eller ej och att arbetsterapeut kan ha en viktig roll för barn med problematisk skolfrånvaro. Deltagarna beskrev att det behövs ökad grundkunskap i skolan gällande krav och

miljöanpassning. De lyfte att arbetsterapeutens kunskap om aktivitet, miljö och situation saknas i elevhälsoteamet och en arbetsterapeut på skolan hade kunnat vara en del av planeringen av skolans upplägg samt bidra med kunskap om miljöfaktorer. " *En arbetsterapeut anställd på skola hade kunnat komma in och göra reliabla sensoriska bedömningar för att sedan kunna ge punktinsatser och då ansvara för att det finns möjlighet till återhämtning under skoldagen.*" (Deltagare 10). Deltagarna uttryckte att specialpedagoger inte har samma kunskap om hur man utifrån sensorik kan anpassa skolmiljön. Många av deltagarna verksamma utanför skola uttryckte att det är begränsande att inte jobba direkt i skolan och enligt deltagarna särskiljer de sig från andra professioner då de har ett dygnsperspektiv och förstår samspelet mellan hemmiljö, andra miljöer, roller, görande och aktivitet.

"Jag tycker att vi som arbetsterapeuter ändå är bäst i att skapa förutsättningar för att kunna vara i aktivitet." (Deltagare 9)

En deltagare lyfte att arbetsterapeuter behöver ta större plats inom kommun och skolväsendet samt bli bättre på att ta fram statistik och kommunicera arbetsterapeutens uppdrag. De utmaningarna barnen och ungdomarna upplever tyder på att vi behöver göra mycket mer forskning utifrån barnens perspektiv.

Diskussion

Resultatdiskussion

I studien har arbetsterapeuters erfarenhet av att stötta barn med problematisk skolfrånvaro undersökts. Det framkom att arbetsterapeuter ofta utför insatser riktade mot barn med problematisk skolfrånvaro. Insatserna är alltid anpassade utefter individens förutsättningar och behov. Det framkom även att interventioner främst riktar sig till barn med olika typer av funktionsnedsättningar men att de eleverna utan diagnos ej ges möjlighet till arbetsterapeutiska insatser i samma utsträckning. Det var endast deltagare anställda inom skolan som hade möjlighet att arbeta med elever utan funktionsnedsättning.

Miljö & delaktighet

Grundskolans utbildning är utformad för att ge eleverna kunskap och bidra till deras personliga utveckling. Syftet är att främja social gemenskap och förbereda eleverna för livets

viktiga beslut. Skolan ska ge en bra grund för ett aktivt deltagande i framtida samhällsliv (Skolverket 2023d). Läroplanen föreskriver att utbildningen ska skräddarsys efter varje elevs behov och förutsättningar. I samarbete med familjen ska skolan främja eleverns totala personliga utveckling till att bli aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsfulla människor och medborgare (Skolverket, 2022). I resultatet framkommer det att informationen från Skolverket inte efterföljs då flera av arbetsterapeuterna beskrev skolan som exkluderande och dåligt anpassad utifrån elevernas förutsättningar.

Ett framträdande resultat i studien är att arbetsterapeuter ser miljön ur en annan synvinkel än andra professioner som redan jobbar inom skolan. O'Brien och Kielhofner (2020) menar att den sociala och fysiska miljöns utformning så väl som barnets uppfattning om den egna förmågan har en stor påverkan på aktivitetsutförandet. I skolan har läraren det pedagogiska ansvaret och arbetsterapeutens kompetens om hur elevens aktivitetsutförande påverkas av omgivningsfaktorer kan bidra till att miljön och aktiviteter anpassas utefter den specifika individens förutsättningar (Wook Lee & Kielhofner, 2020). För att detta samarbete ska fungera väl behöver bägge professioners perspektiv beaktas (Hemmingsson, 2016). P4C är en samverkansmodell som syftar till att lyfta alla professioners specifika kompetens och öka förståelsen för vad professionerna kan bidra med i skolan. Fokus i modellen är en inkluderande lärmiljö samt ökad delaktighet för eleverna (Missiuna et al., 2012). I en studie av Meuser et al. (2022) framhäver lärarna som intervjuades att arbetsterapeutens kompetens bidrog till kunskap om hur den fysiska miljön i klassrummet kan påverka elevens aktivitetsutförande. En ny studie är påbörjad för att undersöka hur P4C kan implementeras i Sverige då man anser att samarbete mellan skolpersonal där arbetsterapeuten ingår kan skapa mer tillgängliga skolmiljöer både ur ett individ och ur ett grupperspektiv (Baric et al., 2023). Arbetsterapeuterna lyfte att skolmiljön ofta är problematisk vilket kan vara en grund till att barn inte klarar av att befinna sig i skolan. För att främja återgång till skolan behöver miljön stämma överens med elevens förutsättningar. I resultatet framkom det att arbetsterapeuterna som arbetar på BUP och BUH ofta ger råd och rekommendationer till skolan om hur miljön och skolaktiviteter kan anpassas för ökad delaktighet. Detta styrks av Haglund och Kjellberg (1999) som utifrån en analys av MOHO beskriver att en insats alltid bör påbörjas med att se över miljön samt att för att lyckas motivera eleven till att utföra dagliga aktiviteter så behöver rätt förutsättningar i miljön finnas. För att insatserna gällande miljöanpassningar ska få så god effekt som möjligt använder arbetsterapeuterna i studien sig utav standardiserade bedömningsinstrument. BAS är ett vanligt förekommande bedömningsinstrument som används för att bedöma hur väl elevens uppfattning om hur skolans aktiviteter fungerar

stämmer överens med aktiviteternas faktiska förutsättningar (Hemmingsson et al., 2020). Denna information är viktig för att kunna utföra anpassningar utifrån varje enskild elevs behov och förutsättningar oavsett diagnos eller ej. Vid problematisk skolfrånvaro föreligger det ofta svårigheter med både den fysiska och sociala miljön vilket påverkar elevernas aktivitetsutförande. I resultatet framkom det att arbetsterapeuterna verksamma utanför skolan ger råd och rekommendationer till skolan gällande miljöanpassningar så som hur miljön sensoriskt kan underlättas för barn med sensoriska svårigheter. Tidigare forskning visar att barn med autismspektrumtillstånd löper större risk för att utveckla problematisk skolfrånvaro samt att deras sensoriska svårigheter gör det problematiskt för dem att nå upp till skolans kunskapskrav (Butera et al., 2020; Gren Landell et al., 2015) vilket pekar på att detta är ett område som är viktigt att fokusera på för arbetsterapeuter som arbetar med problematisk skolfrånvaro.

Vikten av struktur

I resultatet framkom vikten av struktur både i hemmet och i skolan. Vid långvarig problematisk skolfrånvaro behöver basala rutiner i hemmet stärkas för att eleven ska ges möjlighet för återgång till skolan. Bater och Jordan (2017) lyfter i sin artikel att rutiner skapar förutsägbarhet, ger struktur och gränser som tydliggör för barn vad de kan förvänta sig vilket överensstämmer med deltagarnas erfarenhet av vikten att jobba med rutin och struktur. I resultatet framkommer det att arbetsterapeuterna arbetar med kognitivt stöd, som innebär en kompensation för nedsatt kognitiv förmåga (Wennberg et al., 2018). Tidshjälpmedel och digitala kalendrar är exempel på hjälpmedel som kan tydliggöra vardagen för barn med problematisk skolfrånvaro. Detta styrks av Janeslätt et al. (2014) som i en randomiserad kontrollerad studie funnit att insatser för nedsatt tidsuppfattning så som tidshjälpmedel kan förbättra barnens tidsuppfattning och tidshantering. Det framkommer i resultatet att vid långvarig isolering hemma är vardagsrutinerna så problematiska eller obefintliga att ett mycket enkelt visuellt kognitivt stöd behövde implementeras för ökad aktivering. Arbetsterapeuterna stöttar elever i att förändra sin vardag genom att utgå ifrån deras intressen vid implementerandet av nya rutiner ofta med hjälp av exempelvis ett bildstöd. Wook Lee och Kielhofner (2020) beskriver utifrån vanebildning att felaktiga vanor kan påverka en person negativt och leda till en ond cirkel då det kan kännas svårt att återgå till de vanliga rutinerna igen. Det är därför viktigt att anpassa och upptäcka nya sätt att utföra aktiviteter för att skapa nya hälsosamma rutiner. Arbetsterapeuter har god kunskap inom detta område och hade kunnat bidra till en ökad förståelse för vanebildning och hur det påverkar elever i skolan, i

hemmet och på fritiden.

I resultatet lyfts vikten av att ha med barnets nätverk vid implementering av nya vanor för så god effekt som möjligt. Utbildning till föräldrar och nätverk om barnets problematik är viktigt vid insatser vid problematisk skolfrånvaro men även att ta in familjens perspektiv då barnets föräldrar är de som oftast är experter på sina barns styrkor och svagheter (Wennberg et al., 2018; Kennedy et al., 2020).

I resultatet framkom det att arbetsterapeuternas erfarenheter är att barn med problematisk skolfrånvaro ofta tenderar att ha sömnsvårigheter. Enligt World Health Organisation (2004) är effekterna vid sömnbrist försämrad uppmärksamhet, försämrad prestation och motivation, samt försämrad intellektuell kapacitet och koncentration, även förmågan att hantera stress blir sämre. Utifrån dessa konsekvenser är det, vid problematisk skolfrånvaro, viktigt att arbetsterapeuter fokuserar på sömninterventioner för att resten av dygnets aktiviteter ska fungera (Tester & Foss, 2018). Arbetsterapeuterna i studien utför ofta sömnkartläggningar och erbjuder insatser mot sömnproblematik för elever med problematisk skolfrånvaro. Arbetsterapeuter kan komplettera skolans och lärarnas pedagogiska uppdrag genom att utföra insatser även utanför skolan då elevens förmåga att fungera i skolans miljö påverkas av det komplexa samspelet mellan dygnets alla aktiviteter (Hemmingsson, 2020; Munkholm, 2016).

Vikten av terapeutisk allians

Resultatet indikerar att förtroende och relationsskapande är centralt för en succesiv återgång till skolan. O'Brien et al. (2010) undersöker hur MOHO kan användas i mötet med barn och vikten av att utgå från barnets motivation, intressen, önskemål och utifrån dessa förstå barnets viljekraft, detta är något som överensstämmer med arbetsterapeuternas erfarenhet av hur man bemöter barn på bästa sätt. Att använda sig av bedömningsinstrument som är grundade i exempelvis MOHO kan guida arbetsterapeuten till en ökad förståelse för det komplexa arbetet med barn och unga (O'Brien et al., 2010). Vidare behövs ytterligare forskning för att utreda hur arbetsterapeutiska bedömningsinstrument kan användas vid problematisk skolfrånvaro.

Samverkan, utmaningar & preventivt arbete

Hutton (2009) lyfter i sin studie att en lyckad intervention i skolan behöver präglas av ett välfungerande samarbete mellan arbetsterapeut och skolpersonal och att relationen mellan de olika professionerna behöver byggas på förtroende för att kunna dela sin kunskap med varandra. Under analysen framkom det att arbetsterapeuterna var samstämmiga i att samverkan mellan olika verksamheter är en viktig grund för att kunna möta elever med

problematisk skolfrånvaro på ett effektivt sätt. Det var inte alltid samverkan fungerade optimalt enligt arbetsterapeuterna och upplevelsen var att detta försvårade insatsen. En annan problematisk aspekt som framkom var att insatser ofta sätts in för sent, när eleven redan varit hemma från skolan under en lång tid och därmed kommit ifrån vardagliga rutiner. Det är viktigt att möta eleven och sätta in insatser redan när tidiga tecken på problematisk skolfrånvaro uppstår då det annars kan leda till svårigheter att få kontakt med eleven och att insatsen försvåras på grund av bristande motivation (Melin et al., 2022; Chu et al., 2018). Elever utan fastställd diagnos lyfts i resultatet som en grupp som ofta tenderar att bli utan rätt stöd. Arbetsterapeuterna anställda på skola har möjlighet att möta dessa elever och ge insatser utifrån deras behov, men då det ej är en självklarhet med arbetsterapeuter anställda inom skolan riskerar dessa barn att bli utan just arbetsterapeutiska insatser vid problematisk skolfrånvaro. Även Marczuk et al. (2014) lyfter problematiken med att som arbetsterapeut inte arbeta mot elever utan fastställd diagnos och Hintz et al. (2022) beskriver fördelen med att arbeta mot alla elever som riskerar eller har en problematisk skolfrånvaro, oavsett diagnos eller ej då alla ges likvärdiga insatser. I Sverige behöver mer forskning göras på hur arbetsterapeutiska insatser kan ges till fler barn, oavsett diagnos eller ej för en mer jämställd skolgång. En önskan om att som arbetsterapeut kunna arbeta mer preventivt i skolan framkom i studien då flera av arbetsterapeuterna kände sig begränsade i arbetet och upplevde att de hade kunnat ges möjlighet att fånga upp fler elever som riskerar en problematisk skolfrånvaro om de arbetat på plats i skolan då de hade kunnat verka som en brygga mellan hem och skola men med större inflytande i skolans verksamhet. Kearney (2008) lyfter behovet av att lärare behöver bättre kunskap om hur de kan individanpassa utbildningen utefter varje elevs särskilda behov för bättre kunna möta elever som på grund av denna orsak riskerar problematisk skolfrånvaro. Denna kunskap är något som arbetsterapeuterna i studien påtalade att de hade kunnat bidra med i skolan då de ansåg att deras råd och rekommendationer om anpassningar i skolan ger goda resultat. Även Sveriges arbetsterapeuter (2022) framhäver att arbetsterapeutens kompetens kan bidra till mer tillgänglig och likvärdig skola som bör anpassas utifrån varje enskild individs behov och förutsättningar.

Metoddiskussion

Då syftet var att undersöka arbetsterapeuters erfarenheter lämpade sig en kvalitativ metod bäst. Henriksson (2023) beskriver att kvalitativ forskning kan, utifrån personers levda erfarenheter, ge en rik och djupgående information och beskriva olika dimensioner av ett komplext fenomen. Då författarna ej kunnat hitta svensk forskning om problematisk

skolfrånvaro i relation till arbetsterapi var en kvalitativ intervjustudie lämpad. En svaghet i studien kan vara att man inte fångar elevens och familjens erfarenheter av arbetsterapeuten utan att man bara ser arbetsterapeutens perspektiv vilket är ett viktigt framtida forskningsområde.

För att stärka tillförlitligheten i studien har författarna utgått från de tre begreppen: överförbarhet, trovärdighet och pålitlighet. Enligt Graneheim et al. (2017) kan trovärdighet stärkas genom en bred variation av deltagare med tillräcklig erfarenhet utifrån syftet. Tio deltagare från fyra olika regioner i fyra olika verksamheter rekryterades till studien, deras arbetslivserfarenhet varierade från 1 år - 30 år vilket gav en bred variation vilket styrker trovärdigheten för studien. Ett större antal deltagare som var yrkesverksamma arbetsterapeuter inom skola hade varit önskvärt, responsen från detta område var låg och kan ha påverkat resultatet. Kristensson (2014) menar att datan är mättad först när det inte kan tillkomma ytterligare information som kan svara på syftet. Intervjuerna gav ett bra och rikt material men det var inte mättat inom alla aspekter då barn utan diagnos ej lyfts i den utsträckning som det var tänkt, detta kan ha påverkat resultatets utfall. Vidare forskning inom detta område kan ge en bredare bild av arbetsterapeutens roll vid problematisk skolfrånvaro.

Då författarna studerar till arbetsterapeuter har de en förförståelse i ämnet vilket enligt Graneheim et al. (2017) kan påverka resultatet. Under analysen fick författarna vara noggranna med att inte tolka utifrån sin förförståelse i ämnet. Förförståelsen kan även ses som en styrka då följdfrågor kunde ställas på ett sätt som genererade rika data och förståelsen för yrket öppnade upp för möjligheten att upptäcka ny kunskap och få en djupare förståelse för den. Den skapade intervjuguiden testades via en pilotintervju för att säkerställa kvalitet och öka tillförlitligheten i studien (Patel & Davidsson, 2019). Intervjuguiden granskades av handledaren som hade ett annat perspektiv då handledaren ej är utbildad arbetsterapeut. Åtta av intervjuerna utfördes med båda författarna, de resterande två gjordes av en författare vilket inte påverkar resultatets tillförlitlighet då flera intervjuer hade genomförts innan dessa gjordes enskilt. Analysprocessen är gjord av båda författarna och de har under processen diskuterat och reflekterat för att stärka tillförlitligheten i studien. Handledaren läste igenom analysen under de första stegen vilket kan vara en styrka i studien då handledaren besitter en bred kunskap om kvalitativ metod. Att inkludera mer än en författare under analysen kan enligt Graneheim et al. (2017) stärka studiens pålitlighet då skilda tolkningar av texten kan förekomma. Författarna valde en manifest innehållsanalys som enligt Bengtsson (2016)

innebär att författarna håller sig nära texten, använder de ord som informanterna säger och beskriver vad som faktiskt sägs. Författarna anser att hålla sig nära det transkriberade materialet har gjort att informationen om hur arbetsterapeuterna faktiskt arbetar lyftes. Under analysen höll sig författarna på en låg abstraktions och tolkningsnivå för att säkerställa att deltagarnas erfarenheter framställdes på rätt sätt (Graneheim et al., 2017) Citat från intervjuerna har tagits med, vilket enligt Graneheim et al. (2017) kan tydliggöra att det är deltagarnas egna röster som redogörs i resultatet och för att stärka resultatets trovärdighet. Författarna har tillsammans med handledare diskuterat studiens överförbarhet till andra länder och kommit fram till att den är begränsad då studien är riktad till att ge information om arbetsterapeutisk kompetens är lämpad för interventioner vid problematisk skolfrånvaro. Deltagarna i studien har endast kunnat bidra med kunskap om hur arbetsterapeuter i Sverige arbetar med denna målgrupp.

Slutsats och implikationer

Resultatet i denna studie bidrar till ny kunskap om hur arbetsterapeuter arbetar för att stötta elever med problematisk skolfrånvaro. Det framkom i studien att skolmiljön ofta ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv var problematisk och att detta kan vara en orsaksfaktor till problematisk skolfrånvaro. Arbetsterapeuterna upplever att de har en kunskap om hur miljön kan påverka elevens aktivitetsutförande och hur anpassningar av miljön kan underlätta för elever med problematisk skolfrånvaro. Insatser för att implementera rutin och struktur i vardagen är viktigt vid problematisk skolfrånvaro då dessa elever ofta blir isolerade och vänder på dygnet vilket försvårar återgången till skolan. Grunden till en lyckad insats är enligt arbetsterapeuterna förtroende och relationsskapande med eleven, ett nära samarbete med elevens nätverk och att fokusera på preventiva insatser. Arbetsterapeuter arbetar regelbundet med elever med problematisk skolfrånvaro men hur de arbetar skiljer sig åt beroende på vilken verksamhet de arbetar inom. En begränsning i arbetet är att de inte alltid finns tillgängliga för alla elever samt att insatser sätts in för sent när problematisk skolfrånvaro redan är ett faktum. Arbetsterapeuter anställda inom skola hade kunnat vara med och bidra till det preventiva arbetet vid problematisk skolfrånvaro och tillsammans med andra professioner, elever och föräldrar skapa bättre förutsättningar för eleverna att vara delaktiga i skolans undervisning och i aktiviteter, både i och utanför skolan.

Detta problem kan inte lösas enbart med arbetsterapeutisk kompetens men studien framhäver att arbetsterapeutisk kunskap kan vara en tillgång vid problematisk skolfrånvaro. Vidare anser författarna att mer forskning i Sverige behöver prioriteras utifrån arbetsterapi i relation till

problematisk skolfrånvaro, framför allt utifrån eleven och familjens perspektiv för att ytterligare undersöka vilken roll arbetsterapi kan ha i arbetet mot problematisk skolfrånvaro.

Referenser

- Ansari, A., Hofkens, L. T., & Pianta, C. R. (2020). Absenteeism in the First Decade of Education Forecasts Civic Engagement and Socioeconomic Prospects in Young Adulthood. *Journal of Youth and Adolescence* 49, s.1835-1848. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01272-4>
- Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro. (2016). Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera (SOU 2016:94). Elanders Sverige AB. [Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera, SOU 2016:94 \(riksdagen.se\)](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lag/dokument/sou/sou201694)
- Backlund, Å., Högdin, S & Weitz, Y. S. (2017). Skolsocialt arbete – en introduktion. I Backlund, Å., Högdin, S & Weitz, Y. S (reds.). *Skolsocialt arbete – skolan som plats för och del i socialt arbete.* (s. 15 - 23). Gleerups Utbildning AB.
- Bater, L. R., & Jordan, S. S. (2017). Child routines and self-regulation serially mediate parenting practices and externalizing problems in preschool children. *Child & Youth Care Forum*,46, 243–259. DOI 10.1007/s10566-016-9377-7
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10-1016/j.npls.2016.01.001>
- Benson, J. D., Szucs, K. A., & Mejasic, J. (2016). Teachers’ perceptions of the role of occupational therapist in schools. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention*, 9(3), 290–301. doi:10.1080/19411243.2016.1183158
- Bolic, V., Lidström, H., Thelin, N., Kjellberg, A., & Hemmingsson, H. (2013). Computer use in educational activities by students with ADHD. *Scandinavian Journal Of Occupational Therapy*, 20 (5), 357-364
- Bolton, T., & Plattner, L. (2019). Occupational Therapy Role in School-based Practice: Perspectives from Teachers and Ots. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention*, 13 (2), 136-146. <https://doi.org/10.1080/19411243.2019.1636749>
- Bup. (27 februari 2023). Svårigheter i skolan/förskolan. <https://www.bup.se/diagnoser/andra-svarigheter/svarigheter-i-skolanfor-skolan/>
- Butera, C., Ring, P., Sideris, J., Jayashankar, A., Kilroy, E., Harrison, L., Cermak, S., & Aziz-Zadeh, L. (2020) Impact of Sensory Processing on School Performance Outcomes in High Functioning Individuals with Autism Spectrum Disorder. *Mind, Brain and Education*, 14(3), 243–254. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1111/mbe.12242>
- Cahill, M.S., Bowyer, P. O’ryan, J.C., Munoz, L., & Kielhofner, G. (2020). Tillämpning av MOHO vid arbete med barn och ungdomar; att arbeta med barn med medicinsk problematik, och problem med sensorisk bearbetning, motorik och utveckling.. I R.R. Taylor (Red.), *Kielhofner’s model of human occupation: Teori och tillämpning* (uppl 5, s. 439–453). Studentlitteratur.
- Chu, C.B., Guarino, D., Mele, C., O’Connell, J., & Coto, P. (2019). Developing an Online Early Detection System for School Attendance Problems: Results From a Research-

Community Partnership. *Cognitive and Behavioral Practice* 26(1) 35-45.
<https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.09.001>.

Dahlin, E., & Lagerkrans, E. (2013). *Teknikstöd i skolan*. Hjälpmedelsinstitutet (HI).
https://www.arbetssterapeuterna.se/media/1785/teknikstod_i_skolan_slutrapport_2013.pdf

Davidsson, M. (2021). Problematisk skolfrånvaro/"Hemmasittare". Göteborgs universitet.
<https://www.gu.se/gnc/problematiskskolfranvarohemmasittare#:~:text=Om%20hemmasittare&text=Begreppen%20kan%20definieras%20p%C3%A5%20flera,r%C3%A4tt%20att%20g%C3%A5%20i%20skolan.>

Davis, A.K., Allen-Milton, S., & Coats-Boynton, S. (2019). Making the Case for Results-Based Accountability as an Intervention for Chronic Absenteeism in Schools to Improve Attendance. *Race and Justice* 9(1) s. 46-59. DOI: 10.1177/2153368718816500

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>

Graneheim, U. H., Lindgren, B. M., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29–34.
<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>

Gren Landell, M., Allvin Ekerfelt, C., Bradley, M., Andersson, M., & Andersson, G. (2015). Teachers' views on risk factors for problematic school absenteeism in Swedish primary school students. *Educational Psychology in Practice*, 31:4, 412–423.
DOI: [10.1080/02667363.2015.1086726](https://doi.org/10.1080/02667363.2015.1086726)

Habiliteringen. (Uå). För barn och ungdomar. <https://www.habilitering.se/din-habilitering/for-barn-och-ungdomar/>

Haglund, L., & Kjellberg, A. (1999). A critical analysis of the model of human occupation. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 66(2), 102-108.
DOI:10.1177/000841749906600206

Hafström, M., & Lidström, H. (2022). Barns hälsa och aktivitet med fokus på skolan. I P. Wagman (red). *Hälsa och aktivitet i vardagen – Ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv*. s. 72–88. Författarna och Sveriges Arbetsterapeuter.

Havik, T., Bru, E., & Ertesvåg, K. S. (2015) School factors associated with school refusal- and truancy-related reasons for school non-attendance. *Soc Psychol Educ*, 18 s. 221–240.
DOI 10.1007/s11218-015-9293-y

Hintz, L.A., Fletcher, T., Cahill, S., & Poskey, G. (2022). Teachers' Experiences with Occupational Therapy Multi-Tiered Systems Support: A Qualitative Study. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention*.
<https://doi.org/10.1080/19411243.2022.2112361>

Hemmingsson, H. (2016). Delaktighet i skolmiljön. I A.-C. Eliasson, H. Lidström, & M. Peny-Dahlstrand (Red.), *Arbetsterapi för barn och ungdomar*. Studentlitteratur.

Hemmingsson, H., Lidström, H., & Egilson, S. (2020). *Bedömning av Anpassningar i Skolmiljön (BAS)*. Studentlitteratur.

Häggqvist, S. (2000). *Ungdomsfrånvaro. Ett mått på skolans arbetsmiljö och ungdomars hälsa*. (Rapport nr 2000:7). Arbetslivsinstitutet.

Hutton, E. (2009). Occupational therapy in mainstream primary schools: an evaluation of a pilot project. (7), 308-313.

Janeslätt, G., Kottorp, A., & Granlund, M. (2014). Evaluating intervention using time aids in children with disabilities. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 21(3), 181–190. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.3109/11038128.2013.870225>

Kearney, C. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A Contemporary review. *Clinical Psychology review*. (8)3. DOI:10.1016/j.cpr.2007.07.012

Kearney, C. A., & González, C. (2022). Unlearning school attendance and its problems: Moving from historical categories to postmodern dimensions. *Frontiers in Education*, 7. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.3389/educ.2022.977672>

Kennedy, J. N., Missiuna, C. A., Pollock, N. A., Sahagian Whalen, S., Dix, L., & Campell, W. N. (2020). Making connections between school and home: Exploring therapists' perceptions of their relationships with families in partnering for change. *British Journal of Occupational Therapy*, 83(2), 98-106. DOI: 10.1177/0308022619876560

"Kramer, J., ten Velden, M., Kafkes, A., Basu, S., Federico, J., & Kielhofner, G. (2016). Barns mening om aktiviteter - självskattning av kompetens och betydelse (COSAS), (M. Peny-Dahlstrand, A-M. Öhrvall, M. Munkholm, E. Bjuvmar, & G. Lidman, översättning och bearbetning, version 1.1). Sveriges Arbetsterapeuter. (Originalt: Child Occupational Self Assessment (COSAS), version 2.2/2014).

Kramer-Roy, D., Hashim, D., Tahir, N., Khan, A., Khalid, A., Faiz, N. . . . Frater, T. (2020). The developing role of occupational therapists in school-based practice: Experiences from collaborative action research in Pakistan. *The British Journal of Occupational Therapy*, 83(6), 375–386. doi:10. 1177/0308022619891841

Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. Natur & Kultur.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews- Learning the crafts of qualitative researchinterviewing* (2 uppl.). Sage publications inc.

Lidström, H., & Munkholm, M. (2018). Nordisk forskning inom arbetsterapi relaterat till skolan – En kunskapsöversikt. <https://www.arbetsterapeuterna.se/media/1423/nordisk-forskning-inom-skolan-webb.pdf>

Lundman, B., & Hällgren Graneheim, U. (2017). Kvalitativ innehållsanalys, Höglund-Nielsen, B. & Granskär, M. (red.). (2017). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. (Tredje upplagan, s.211-225). Lund: Studentlitteratur

- Melin, J., Jansson-Fröjmark, M., & Olsson, N. C. (2022). Clinical practitioners' experiences of psychological treatment for autistic children and adolescents with school attendance problems: a qualitative study. *BMC Psychiatry*, 22(1). <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1186/s12888-022-03861-y>.
- Meuser, S., Borgestig, M., Lidstrom, H., Hennissen, P., Dolmans, D., & Piskur, B. (2022). Experiences of Dutch and Swedish Occupational Therapists and Teachers of Their Context-Based Collaboration in Elementary Education. *Journal of Occupational therapy, schools, & early intervention*, 1–17. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1080/19411243.2022.2143465>
- Marczuk, O., Taff, S. D., & Berg, C. (2014). Occupational Justice, School Connectedness, and High School Dropout: The Role of Occupational Therapy in Meeting the Needs of an Underserved Population. *Journal of Occupational Therapy, Schools, and Early Intervention*, 7, 235–245–245. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1080/19411243.2014.966018>
- Missiuna, C. A., Pollock, N. A., Levac, D. E., Campbell, W. N., Whalen, S. D. S., Bennett, S. M., Hecimovich, C. A., Gaines, B. R., Cairney, J., & Russell, D. J. (2012). Partnering for Change: An innovative school-based occupational therapy service delivery model for children with developmental coordination disorder. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 79(1), 41–50. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.2182/cjot.2012.79.1.6>
- Munkhaugen, E. K., Torske, T., Gjevik, E., Nærland, T., Pripp, A. H., & Diseth, T. H. (2019). Individual characteristics of students with autism spectrum disorders and school refusal behavior. *Autism*, 23(2), 413–423. <https://doi.org/10.1177/1362361317748619>
- Munkholm, M. (2016). Aktivitet och hälsa. I A.-C. Eliasson, H. Lidström, & M. Peny-Dahlstrand (Red.), *Arbetssterapi för barn och ungdomar*. Studentlitteratur.
- Nowell, S.W., Szendrey, S., Steinbrenner, J.R., Hume, K., & Odom, S.L. (UÅ). *Ayres Sensory Integration: A Companion to the NCAEP Report*. Frank porter graham child development institute. https://ncaep.fpg.unc.edu/sites/ncaep.fpg.unc.edu/files/resources/Sensory%20Integration_A%20Companion%20to%20the%20NCAEP%20Report.pdf
- O'Brien, J., Asselin, E., Fortier, K., Janzegers, R., Lagueux, B., & Silcox, C. (2010). Using therapeutic reasoning to apply the Model of Human Occupation in pediatric occupational therapy practice. *Journal of Occupational Therapy, Schools, and Early Intervention*, 3(4), 348–365–365. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1080/19411243.2010.544966>
- O'Brien, J., & Kielhofner, G. (2020). Interaktionen mellan person och miljö. I R.R. Taylor (Red.), *Kielhofner's model of human occupation: Teori och tillämpning* (uppl 5, s. 47–63). Studentlitteratur.
- Olczak, P., & Boric, B. (2013). *Autism- och Aspergerförbundets undersökning om skolan*. Exquiro Market Research. https://www.autism.se/media/q0mhxroj/skolenk%C3%A4t_autism-och_aspergerf%C3%B6rbundet.pdf?fbclid=IwAR05bpXrkNr3CALcGedBRCEY4aqhttps://doi.org/10.1177/1362361317748619vXUho7PhLT98YUtvcrJTx3PsttZCWW

Olsson, H., & Sörensen, S. (2021). *Forskningsprocessen* (4 uppl.). Liber.

Patel, R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (5 Uppl.). Lund: Studentlitteratur

Rocque, M., Jennings, G. W., Piquero, R. A., Ozkan, T., & Farrington, P. D. (2017). The Importance of School Attendance: Findings From the Cambridge Study in Delinquent Development on the Life-Course Effects of Truancy. *Crime & Delinquency*, 63(5) s. 592-612. DOI: 10.1177/0011128716660520

Skollagen. (SFS 2010:800).

Utbildningsdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=9718>

Skolverket. (2021). *Nationell kartläggning av elevfrånvaro - De obligatoriska skolformerna samt gymnasie- och gymnasiesärskolan*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=8573>

Skolverket. (25 augusti 2023a). *Svensk skola är inte en skola för alla elever*. <https://www.skolverket.se/om-oss/press/debattartiklar/debattartiklar/2023-08-25-peter-fredriksson-svensk-skola-ar-inte-en-skola-for-alla-elever>

Skolverket. (6 juli 2023b). *Leda elevhälsan i skolan*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/leda-personal/leda-elevhalsan-i-skolan>

Skolverket. (30 juni 2023c). *Elevhälsa*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/elevhalsa>

Skolverket. (16 juni 2023d). *Grundskolan*. <https://utbildningsguiden.skolverket.se/languages/svenska/grundskolan#h-Grundskoleutbildning>

Skolverket. (1 december 2021). *Skolfrånvaro är ett komplext ökande hot mot likvärdighet*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/skolfranvaro-ar-ett-komplext-okande-hot-mot-likvardighet>

Strömbeck, J., Palmér, R., Sundberg Lax, I., Fäldt, J., Karlberg, M., & Bergström, M. (2021). Outcome of a Multi-Modal CBT-Based Treatment Program or Chronic School Refusal. *Sage Journals*, 8. <https://doi.org/10.1177/2333794X211002952>

Suc, L., Bukovec, B., & Karpljuk, D. (2017). The role of inter-professional collaboration in developing inclusive education: Experiences of teachers and occupational therapists in Slovenia. *International Journal of Inclusive Education*, 21(9), 938–955. doi:10.1080/13603116.2017.1325073

Sveriges Arbetsterapeuter. (2022). *Kompetensprofil: Arbetsterapeutens insatser inom skolans*

elevhälsa. Sveriges Arbetsterapeuter.

<https://www.arbetsterapeuterna.se/media/3922/arbetsterapeutens-insatser-inom-skolan-webb.pdf>

Swinth, Y. (2019). Education. I B.A.B. Schell & G. Gillen (Red.), *Willard and Spackman's Occupational Therapy* (13 uppl., s. 753-778). Wolters Kluwer.

Takashi, Y., Taylor, R.R., & Kielhofner, G. (2020). Personspecifika begrepp för människans görande och aktivitet. I R.R. Taylor (Red.), *Kielhofner's model of human occupation: Teori och tillämpning* (uppl 5, s. 31–46). Studentlitteratur.

Tester, N.J., & Foss, J.J. (2018). Sleep as an occupational need. *American Journal of Occupational Therapy*, 72(1). <https://doi.org/10.5014/ajot.2018.020651>

Thapa, A., Cohen, J., Guffey, S., & Higgins-D'Alessandro, A. (2013). A review of school climate research. *Review of Educational Research*, 83, 357-385.
<https://www.jstor.org/stable/24434163>

Totsika, V., Hastings, R.P., Dutton, Y., Worsley, A., Melvin, G., Gray, K., Tonge, B., & Heyne, D. (2020) Types and correlates of school non-attendance in students with autism spectrum disorders. *Autism*, 24(7):1639–1649. doi:10.1177/1362361320916967

Virtanen, T. E., Räikkönen, E., Lerkkanen, M-K., Määttä, S. & Vasalampi, K. (2020). Development of participation in and identification with school: Associations with truancy. *Journal of Early Adolescence*. DOI:10.1177/0272431620919155

Wennberg, B., Janeslätt, G., Kjellberg, A., & Gustafsson, P. A. (2018) Effectiveness of time-related interventions in children with ADHD aged 9-15 years: a randomized controlled study. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 27(3), 329-342. <https://doi.org.ludwig.lub.lu.se/10.1007/s00787-017-1052-5>

Wook Lee, S., & Kielhofner, G. (2020). Vanebildning: Aktivitetsmönster I dagliga livet. I R.R. Taylor (Red.), *Kielhofner's model of human occupation: Teori och tillämpning* (uppl 5, s. 87–106). Studentlitteratur.

World Health Organization [WHO]. (2004). WHO technical meeting on sleep and health. World Health Organization Regional Office for Europe European Centre for Environment and Health Bonn Office. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_118388.pdf

Intervjuguide

Intervju nummer: X

Datum:

Intervjuare:

Intervjuns längd:

Deltagare

Kön:

Ålder:

Län:

Arbetsgivare:

Arbetsplats:

Arbetslivserfarenhet:

1. Hur länge har du arbetat som legitimerad arbetsterapeut?
2. Hur länge har du jobbat med skolinterventioner?

Arbetssätt:

3. Vilka diagnoser har barnen/ungdomarna som du möter i ditt arbete?
4. På vilket sätt upplever att du deras vardag och framför allt, skolgång, påverkas av deras diagnos?
5. Används det strukturerade arbetsprocesser på er arbetsplats?
6. Om ja, finns det någon särskild arbetsprocess vid problematisk skolfrånvaro?
7. Upplever du att det finns faktorer som påverkar ditt arbete så att det avviker från hur du vill arbeta med barn med problematisk skolfrånvaro?

Skolfrånvaro:

8. Vill du berätta om ett ärende du haft gällande problematisk skolfrånvaro?
9. Vill du dela med dig av din erfarenhet av elevers/familjers orsaker till skolfrånvaro? Finns det någon orsak som brukar vara återkommande? Exempelvis sociala/fysiska, familjerelaterade eller individuella faktorer?
10. Utifrån de interventioner du gett barn med problematisk skolfrånvaro, vill du berätta om hur du upplevt effekten av dessa?

Skolmiljö:

11. Med din erfarenhet som arbetsterapeut. Har du upplevt något särskilt problematiskt gällande den fysiska skolmiljön samt finns det något du upplever särskilt bra?
12. Har du upplevt några hinder gällande den sociala skolmiljön. Exempelvis bemötande, relationsskapande, tillit?
13. Har du utfört anpassningar i skolmiljö? Om ja: Vilken typ av anpassningar och utifrån vilket syfte?
14. Interventioner i skolmiljö kan utföras på individ, grupp och organisatorisk nivå. Utifrån din yrkesroll, vilken nivå arbetar du främst på?

Motivation

15. Om ett barn upplever skolan som ej meningsfull, och har låg motivation till att delta. Om du varit med om detta: Kan du berätta om en erfarenhet om hur du bemött det barnet?
16. Vid långvarig problematisk skolfrånvaro är det vanligt att barnet fastnar i problematiska vardagsrutiner och kommer ifrån sina vardagliga rutiner som de hade innan. Har du mött detta i ditt arbete och vill du berätta om din erfarenhet utav att bemöta detta?
17. Ett barn som gång på gång känner misslyckad kan ha svårt att ändra uppfattning om den egna förmågan. Är detta något du stött på i ditt arbete? Om ja: Vill du dela med dig om din erfarenhet kring strategier för att hjälpa barnet att ändra tankesätt?

